

Nieuwe reclamecampagne

Binnenkort kun je onze affiches weer zien op de borden langs de weg. En... kun je onze advertenties weer vinden op de onderwijspagina van de krant. De nieuwe reclamecampagne van de TH Rijswijk gaat de tweede week van november van start. Met de slogan 'Do it your own TechNo Way!' timmeren we dit jaar aan de weg en hopen we tijdens de Open Dagen op 17 en 18 november veel bezoekers te trekken.

Do it your own TechNo Way! Een slogan die duidelijk op techniek slaat maar tegelijkertijd ook nieuwsgierigheid opwekt. Wat maakt de TH Rijswijk nou zo bijzonder dat ik daar m'n eigen weg kan gaan? Het woord 'own' heeft in deze slogan dan ook een diepere betekenis. Omdat inhoud en tempo van de propedeuse op de TH Rijswijk prima aansluiten op de 'eigen' vooropleiding van studenten kunnen zij zich in de kortst mogelijke tijd een 'eigen' weg banen binnen de techniek en HTS-ingenieur worden. HAVO in 4 jaar, VWO in 3,5 jaar en MTS in 3,5 of soms 3 jaar. Na de propedeuse is de inhoud van de studie voor iedereen gelijk. Eindniveau en kwaliteit van de Rijswijkse ingenieurs blijven uiteraard voldoen aan de behoeften van het bedrijfsleven.

Studenten die actief willen zijn tijdens de Open Dagen zijn van harte welkom. Meld je aan bij Norbert Rens (BK), Jan Stroeken (E), Gerard van Woggelum (TN) of Joop Landman (W). *(Irma Gosliga)*

Do it
your own
TechNo way!
Open Dagen

Vrijdag 17 november 1995 tussen 13.30 - 17.00 en 19.00 - 22.00 uur
Zaterdag 18 november 1995 tussen 11.00 - 14.00 uur

Technische Bedrijfskunde
Elektrotechniek
Technische Natuurkunde
Werktuigbouwkunde

Rijswijk
R.-K. TECHNISCHE HOGESCHOOL RIJSWIJK
Lange Kleiweg 4
2288 GK Rijswijk
Telefoon (070) 340 15 00

Opleidingen TH Rijswijk aan de top

'Rijswijk steekt boven de andere opleidingen uit.' Dat is een van de conclusies die in de Keuzegids voor het Hoger Onderwijs '95-'96 staat vermeld. In deze gids voor de aankomende student staan de resultaten van de kwaliteitstest HBO-WO-opleidingen gepubliceerd. Vooral de opleiding Elektrotechniek van onze hogeschool komt positief uit de test naar voren.

(vervolg op pag.4)

OP PAGINA

- 5** Topjaar scoort goed bij studenten
- 9** Super leerzaam, winnaar VSB-beurs op summercourse
- 10** Gezonde zaak, bedrijfshulpverlening in het onderwijs

Het studiejaar is nog maar net begonnen of binnen en buiten de hogeschool barsten al weer allerlei voorlichtingsactiviteiten los: deelname aan de Studiebeurs, de Scholierenmanifestatie van de Wetenschap & TechniekWeek en niet te vergeten de Open Dagen. Activiteiten om jongeren kennis te laten maken met techniek, met onze hogeschool en om nieuwe studenten te werven.

Ondersteund door een nieuwe reclamecampagne tracht de hogeschool het aantal nieuwe studenten voor het komende studiejaar in opwaartse richting te bewegen.

Met ARBO-opleiding goede arbeidsmarktperspectief

Donderdag 7 september jl. vond de diplomering van de afgestudeerden van de cursus Integraal ARBO-Management 1994/1995 plaats. De cursus leverde zeven gediplomeerden op; niet alle veertien cursisten hebben de afstudeeropdracht met goed gevolg afgerond en een deel van de studenten wilde bewust alleen het theoretische gedeelte van de opleiding volgen.

Verheugend is, zoals het directielid Joke Langenberg vermeldde, dat een voltooide Arbo-opleiding uitstekende arbeidsmarktperspectieven biedt. Zes van de zeven afgestudeerden heeft reeds een baan. Onder andere bij het Hooge Huys (verzekeringen), Ahrend (kantoormeubilair), Streekgewest West-Brabant (facilitaire overheid) en Thuiszorgcentrale Alphacare (zorginstelling). Zeer uiteenlopende bedrijven en instellingen, maar allemaal geïnteresseerd in de 'Arbo know how' van de pas afgestudeerden. Voor de cursuscoördinator Paul van Cuyk is dit, naast de voorspellingen van het Ministerie van Sociale Zaken,

Een zware taak waarbij de inzet van iedereen hard nodig is.

In ieder geval leveren de goede berichten over onze opleidingen in de Keuzegids voor Hoger Onderwijs al een positieve bijdrage. Ook de resultaten van het vernieuwde onderwijssysteem - deze zomer behaalden meer eerstejaars studenten van de TH Rijswijk hun propedeuse - draagt een steentje bij.

Uitrusten, dat kunnen we voorlopig niet. Wel is het goed om te constateren dat onze hogeschool regelmatig positief in het nieuws is. Heb jij iets positiefs (of negatiefs) te melden? Zet het op papier en stop het in de kopijbus van het hogeschoolblad. Deze hangt nog altijd in de hal, naast het 'smoelenbord'.

het beste bewijs dat in het Arbowerkveld toekomst zit.

De nieuwe cursus (1995-1996) is inmiddels van start gegaan. Hieraan nemen 31 cursisten met zeer uiteenlopende vooropleidingen deel. Een greep uit de HBO-instroom: Personeel & Organisatie, Werktuigbouwkunde, HEAO, Verpleegkunde en Sociale Zekerheidskunde. Ook voor 1996-1997 is een cursus gepland. De folder hiervan, waarin ook de voorlichtingsdagen zijn vermeld, verschijnt eind oktober. (Paul van Cuyk)

foto: Jan van Sorge

COLOFON

TéHæR-info!, het informatiebulletin van de TH Rijswijk verschijnt acht maal per jaar (in september, oktober, november, december, februari, maart, april en mei) in een oplage van 2500. Het wordt verspreid onder studenten, personeelsleden en stagebedrijven.

Hoofdredactie:
Irma Gosliga

Redactie:
personeelsleden:
Caroline Beerman, Ignatius van Neerven, Grada Vermin, Paul Witte
studenten:
Michelle Kuipers, Willem Perquin, Jan-Willem Weijers

Eindredactie:
Caroline Schoemaker

Fotoredactie:
Paul Witte

Contactpersoon adverteerders:
PR & Voorlichting
Telefoon (070) 3401542

Grafische vormgeving:
Rob Hagman en Erwin Wolters

Lay-out en druk:
Rob Hagman en Bidjai Rangoe,
huisdrukkerij TH Rijswijk

Deadlines kopij 1995:
nr. 3 1 november 1995
nr. 4 29 november 1995

Adres:
R.-K. Technische Hogeschool Rijswijk,
Lange Kleiweg 4, 2288 GK Rijswijk
Telefoon (070) 3401500
Telefax (070) 3192406

Voor meer informatie kun je terecht bij Paul van Cuyk, coördinator ARBO-opleidingen en Lydia Vrolijk, projectmedewerkster, kamer 204, tel. (070) 3401819.

Studenten niet benaderen als kennismachines

Een vraaggesprek met Nico Rade, docent Technische Bedrijfskunde

'Onderwijskundige vernieuwing kost tijd. Daarmee komt de primaire taak, het lesgeven, behoorlijk onder druk te staan'. Nico Rade, sinds 1985 verbonden aan ons instituut als docent Technische Bedrijfskunde, vindt er geen doekjes om. 'Nieuwe werkvormen, studiewijzers, blokweken, grotere studentgerichtheid, uitstekend. Maar dat alles vergt de nodige inspanning en flexibiliteit van de docent.'

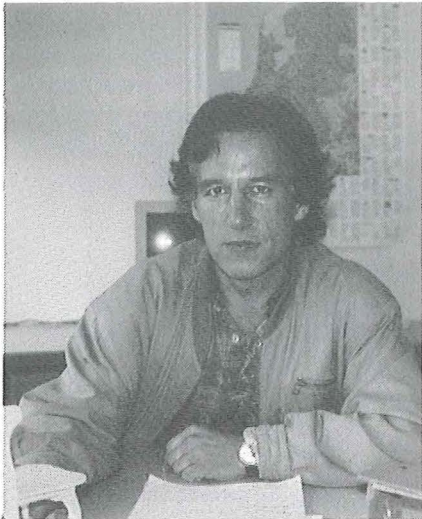

foto: Jan van Sorge

Is de rek eruit?

'Dat niet, maar het wordt hoog tijd voor een goed taakbelastingsmodel. Ook docenten hebben hun privéleven; dus eens zijn de grenzen bereikt. Voor een alleenstaande vader met drie kinderen zoals ik is de speelruimte niet zo groot. Verder vind ik dat personeelsleden de gelegenheid moeten krijgen zichzelf verder te bekwaamen. Maar ook daar is in tijden van drukte en dreigende financiële tekorten geen ruimte voor. Het komt er eigenlijk op neer dat het personeelsbeleid aan een onderhoudsbeurt toe is: het wachten is op een goed meerjarenplan waarin de eerdergenoemde punten worden opgenomen en ook enkele andere zaken.'

Zoals?

'Informatieverstrekking over langdurig zieken, bijvoorbeeld. Daarnaast zou het zo moeten zijn dat deze mensen regelmatig bezoek ontvangen van een collega; voor mijn part wordt er een bezoekschema opgesteld. Dat moet toch te regelen zijn binnen een school die zo klein is als de onze. We moeten onze betrok-

kenheid tonen. Wellicht dat ons nieuwe directielid zich serieus gaat inzetten voor een personeelsbeleid waar een school met R.-K. voor de naam met recht trots op mag zijn.'

En het docentschap. Zie je jezelf vooral als overdrager van kennis, opvoeder of...

'Het overdragen van kennis is zeker belangrijk. Ik ben zeer vakinhoudelijk geïntereerd. Maar nog belangrijker vind ik het om studenten te leren hoe ze aan kennis kunnen komen en hoe ze daarmee om moeten gaan. Verder vind ik dat je als docent open moet staan voor vragen en reacties. Studenten vooral niet benaderen als kennismachines, maar als personen. Mensen die soms problemen hebben, verliefd zijn, te maken krijgen met de frustratiekant van studeren. Dat is de realiteit en daar houd ik rekening mee. Gelukkig sluiten veel van mijn ideeën over lesgeven goed aan bij het nieuwe onderwijsstelsel.'

Geen kritische kanttekeningen bij dat systeem?

'In de marge. Ik vind het jammer dat het hoorcollege plotsklaps zo'n negatief stempel heeft gekregen. Opmerkingen als "het is eenrichtingsverkeer", "studenten kunnen niet langer dan 20 minuten aaneengesloten luisteren" hoor ik steeds vaker. In de eerste plaats denk ik dat eenrichtingsverkeer heel handig kan zijn om - in korte tijd - een goed overzicht te geven van diverse ontwikkelingen en die vanuit verschillende optieken te analyseren. En wat die 20 minuten betreft: waarom zouden we het uithoudingsvermogen van de student niet een beetje opkrikken? Later kan ie toch ook niet halverwege weglopen bij een lezing.'

Als je carte blanche zou krijgen om iets te veranderen op school?

'Graag een stilleruimte, voor bijvoorbeeld meditatie of voor rustige studie. Verder jeuken mijn vingers om een sociale simulatie - nee geen rollenspel - te ontwikkelen waardoor de student Technische Bedrijfskunde aan het eind van de studie in staat is de volgende hamvraag te beantwoorden: wat versta je onder goede besturing van een complexe organisatie in een proces van verandering?'

Wat houdt zo'n simulatie in?

'Je zet studenten aan het werk in een klein - gesimuleerd - bedrijfje. Daar kunnen zij aan den lijve ontdekken wat het betekent om binnen een bepaalde organisatiestructuur en -cultuur te moeten functioneren. Vanzelfsprekend willen ze het bedrijfje zo optimaal mogelijk laten draaien, maar daarvoor hebben zij onvoldoende kennis in huis. Zij moeten vergaderen, maar hebben dat nog nooit geoefend. Zij moeten een onderzoekje uitvoeren, maar weten niet hoe ze dat moeten aanpakken. Zo creëer je een leerhonger die gestild kan worden tijdens de reguliere lessen. Daar komen ze - als alles goed gaat - met een meer gericht studiehouding binnenstappen.'

En het antwoord op de hamvraag?

'Dat zal per persoon verschillen. Ik hoop dat de studenten er tijdens de simulatie achter komen dat de ideeën die zij vooraf hadden bijgesteld moeten worden. Om de doodeenvoudige reden dat mensen en hun gedragingen iedereen en alles kunnen beïnvloeden.'

Dat is zeer complex.

'Daarom mogen de studenten er ook vier jaar over doen.' (Grada Vermin)

Opleidingen TH Rijswijk aan de top

(vervolg van pag. 1)

De Keuzegids Hoger Onderwijs verschijnt jaarlijks. Het biedt aankomende studenten een onpartijdige kritische vergelijking van alle studierichtingen in onder andere het Hoger Beroeps Onderwijs. Speciaal voor deze gids zijn 12.000 studenten ondervraagd en zijn enquêtes met nog eens duizenden anderen verwerkt. Waar vind je goed onderwijs en waar vind je tevreden studenten, dat zijn de vragen die deze studenten zijn voorgelegd. Kortom welke opleiding is qua onderwijskwaliteit, organisatie en faciliteiten de beste.

De opleiding Elektrotechniek van Rijswijk scoort het beste, op de voet gevolgd door Enschede en Leeuwarden. Met name de moderne vorm van onderwijs (werken in projecten, zelfstandig leren denken, aandacht voor communiceren en sociale vaardigheden), de samenhang in het programma, de kwaliteit van de docenten en de aanwezige voorzieningen (tentamenzalen,

computers, practica) krijgen een grote waardering van de ondervraagde Rijswijkse studenten. Naast al deze positieve woorden toch ook iets negatiefs. Zo goed als onze hogeschool is, zo vervelend is de lokatie: voor uitgaan en cultuur scoorde Rijswijk het laagste van allemaal.

Het beeld dat uit de enquête onder studenten Technische Bedrijfskunde naar voren komt is dat van matige tevredenheid. Alleen de Rijswijkse opleiding steekt samen met Zwolle boven dat gemiddelde uit. De praktische organisatie van roosters en tentamens, de samenhang in het programma en de relatie met de praktijk zijn aspecten die door de Rijswijkse studenten als positief worden ervaren.

Ook de opleiding Werktuigbouwkunde komt goed uit de bus. Hier geen studentenenquête maar de resultaten van de visitatiecommissie. De experts van de landelijke visitatiecommissie vinden de meeste van de 21 opleidingen Werktuigbouwkunde degelijk maar te conservatief. In Rijswijk, Eindhoven,

Leeuwarden, Tilburg en Zwolle wordt genoeg visie en daadkracht geconstateerd om de opleiding 'up to date' te houden. De vakinhoud, het studieprogramma, het vernieuwend vermogen, de contacten met de docenten en de sfeer zijn de punten die de deskundigen als zeer positief bij de Rijswijkse Werktuigbouwkunde-opleiding beoordelen.

Technische Natuurkunde is een relatief kleine opleiding in het HBO met maar 250 eerstejaars studenten per jaar. Vandaar dat de Keuzegids deze studenten niet heeft ondervraagd.

Net zoals er voor hotelbezoekers sinds jaar en dag een Michelin-gids bestaat die de beroemde 'sterren' uitdeelt en zonodig weer weghaalt, biedt de Keuzegids een vergelijking voor alle grote studierichtingen in het Hoger Onderwijs. Als je de vergelijking doortrekt zijn onze opleidingen in ieder geval enkele sterren waard. (Caroline Beerman)

Bron: Keuzegids Hoger Onderwijs '95-'96

Topjaar en ARBO naar de beurs

foto: Techniek Bedrijven

De twee post-HBO opleidingen van de TH Rijswijk, Topjaar Management en Integraal ARBO-Management, staan op 24 november op de beurs Techniek Bedrijven '95 in de Jaarbeurs in Utrecht. Op deze beurs, die gratis toegankelijk is, presenteren diverse ondernemingen en opleidingsinstituten zich aan voornamelijk afstuderende technici. Heb je interesse, kom dan zeker even langs. Natuurlijk kun je ook op de hogeschool informatie over de snelgroeiende post-HBO opleidingen krijgen. (Niels Kùthe)

Secretariaat Topjaar Management, kamer 200, tel. (070) 3401505; Secretariaat Integraal ARBO-management, kamer 204, tel. (070) 3401819.

Vuurdoop

Dit najaar nam de TH Rijswijk voor het eerst deel aan de Scholierenmanifestaties van de stichting landelijke Wetenschap & TechniekWeek. Zo'n 750 derde-klas leerlingen van VWO en HAVO meldden zich voor de doe-activiteiten van onze hogeschool aan. Dat waren er drie maal zoveel als verwacht.

Het thema van 1995 was 'Water en Vuur', waardoor alle activiteiten in het teken van deze elementen stonden. Bij Technische Natuurkunde en Elektrotechniek maakten de leerlingen een vuurmelder. Technische Bedrijfskunde organiseerde een onderhandelingsspel en bij Werktuigbouwkunde leerden de deelnemers een voorwerp gieten. Een leuke en gezellige dag, aldus de reactie van enkele scholieren van het Farel College in Ridderkerk.

Ellen Sluimer (14 jaar) vindt de dag hier op de hogeschool leuk. 'Het

siergieten trekt me het meest aan. Ik vind het leuk om met mijn handen te werken. Zo help ik mijn vader wel eens bij het in elkaar zetten van een bouwpakket. Wat ik later wil gaan doen weet ik nog niet precies, misschien wel een technische studie aan de TH Rijswijk?

Ewout Verbeek (14 jaar) heeft lekker gelunched. 'Ik heb met autocad een tekening van een kanon gemaakt. Dat wordt straks op papier afgedrukt. Thuis teken ik ook op de computer, maar niet met autocad. Ik heb dit project gekozen omdat ik natuurkunde niet zo leuk vind. In de wandelgangen heb ik met wat studenten van de hogeschool gesproken, dat vond ik wel gaaf.'

Remko Luyendijk (14 jaar) weet al welke richting hij op wil. 'Ik wil later wat met elektronica en computers doen. Daarom heb ik voor het vuurmelderproject gekozen.'

Sander Beckschebe (14 jaar) vindt het leuk om zelf bezig te zijn. 'Thuis soldeer ik wel eens pakketjes in

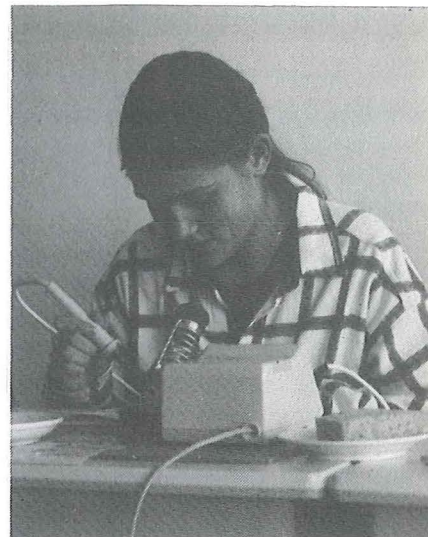

foto: Caroline Beerman

elkaar. Maar dit is de eerste keer dat ik met autocad werk. Met de computer maak ik een onderdeel van de vuurmelder, namelijk de perspex vlammetjes. Eigenlijk ben ik meer geïnteresseerd in bouwkunde, maar daar kon ik vandaag niet voor kiezen.' (Michelle Kuipers)

Propedeuse scoort goed bij studenten

Deze zomer haalden meer eerstejaars studenten dan voorheen hun propedeuse. Zou het vernieuwde onderwijssysteem, gekenmerkt door de gedifferentieerde leerwegen waarin inhoud en tempo van de lesstof worden afgestemd op de voorkennis en vaardigheden van instromende studenten, dan toch zijn vruchten afwerpen. Ja, met de nieuwe opzet pakt de TH Rijswijk de problematiek 'aansluiting HAVO-HBO' goed aan: de HTS-studie nieuwe stijl blijkt te doen.

De resultaten geven het duidelijk aan. Zestig procent van de HAVO-leerlingen behaalde in één jaar voldoende studiepunten om het propedeuse-getuigschrift in ontvangst te nemen. Dat is twee keer zoveel dan in voorgaande jaren. Het aantal studenten met een HAVO-vooropleiding, die de studie vroegtijdig staakten bedroeg deze

zomer slechts 7% (vroeger 20%). Studenten met een vooropleiding VWO of MTS kunnen, dankzij een voorsprong in wis- en natuurkunde of technische vaardigheden, de propedeuse in een half jaar afronden. Zeventig tot tachtig procent van de VWO'ers en MTS'ers behaalde de propedeuse daadwerkelijk in de voorgeschreven tijd.

Goede cijfers dus, maar hoe zit het met de waardering van het nieuwe onderwijssysteem. Uit de studenten-evaluaties blijkt dat studenten het onderwijs en het mentoraat in toenemende mate waarderen. Over bekende knelpunten, zoals (toegepaste) wiskunde en (toegepaste) natuurkunde tonen de studenten zich tevreden.

De beroepsgerichte onderwijsdelen en de afwisseling in werkvormen (klassikale lessen, practica, projecten en excursies) dragen bij aan de motivatie van de studenten. Positieve geluiden, toch zijn er voor de toekomst nog enige aandachtspunten: een verdere integratie van de diverse vakken en het bevorderen van de zelfwerkzaamheid van de student.

(Caroline Beerman)

Virtuele fabriek

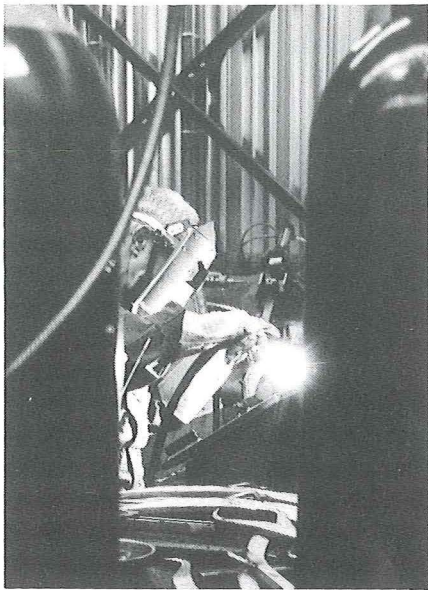

foto: Inge van Werven

'We zien je ook weinig de laatste tijd.' 'Waar zijn jullie nu mee bezig?' Dat zijn de vragen die Rick Doodkorte, Inge van Werven en Yde Bleeker de laatste tijd nogal eens gehoord hebben. Gedurende negen

weken zitten zij drie dagen per week midden in de initiatief-fase van het project Integraal Ontwerpen. Dat is een project waarin drie hogescholen (Hogeschool Utrecht, Hogeschool Gelderland en de Technische Hogeschool Rijswijk), het bedrijfsleven (TLO en STORK RMS) en de overheid (Vernieuwingsfonds) participeren. Doel van het project is dat met de partners een vernieuwd curriculum voor de opleidingen Werktuigbouwkunde, Technische Bedrijfskunde en Informatica wordt opgesteld en een virtuele fabriek wordt opgeleverd. STORK RMS (STORK Red Meat Systems) staat in dit project model staat voor de virtuele fabriek.

Om een indruk te krijgen heeft de projectgroep eind september een werkbezoek aan dit moderne bedrijf in Lichtenvoorde afgelegd. De TH Rijswijk heeft in het project vooral een inbreng op het gebied van Technische Bedrijfskunde. Dat het in dit bedrijf om echte werktuigbouw gaat blijkt uit de foto. (Yde Bleeker)

In memoriam

Op 1 oktober 1995 is onze zeer gewaardeerde collega Co Honhoff na een langdurig ziekbed overleden. Het was zijn uitdrukkelijke wens om de uitvaart in besloten kring plaats te laten vinden. Dat hebben wij gerespecteerd. Wél is namens de opleiding Elektrotechniek een condoléancebrief naar de familieleden gestuurd.

Co heeft zich op school voornamelijk bezig gehouden met digitale technieken en microprocessors. Een vakgebied waarvan men - door de snelle technische ontwikkelingen - kan zeggen dat het al verouderd is voordat het nieuw is. Co heeft altijd veel tijd gestoken in het bijhouden van de ontwikkelingen binnen zijn vakgebied. Hij deed dat met veel plezier, mede omdat het ook één van zijn hobbies was. Ook andere werkzaamheden voerde

hij met veel enthousiasme uit.

Studenten kwamen bij Co op de eerste plaats. Als zij op zijn vakgebied problemen hadden, was hij altijd bereid ze te helpen. Persoonlijke zaken en problemen hield hij voor zich. Hij was daarin vrij gesloten en dat was misschien wel de reden dat zijn omgeving hem al gauw in de categorie van de onkwetsbaren plaatste.

Co zal in onze herinnering voortleven als een docent, waarmee het prettig samenwerken was. Wij wensen zijn nabestaanden veel sterkte in de komende tijd en eindigen met een uitspraak van Socrates: 'Niemand kent de dood en niemand weet of hij voor de mens niet een geluk betekent'.

Jan Wieberdink,
hoofd studierichting Elektrotechniek

**Wilt u adverteren in ons blad?
Dat is mogelijk.
Neem voor informatie contact op met de afd. PR & Voorlichting telefoon 070 - 3 401 542**

Seminar Internet

Vooruitlopend op de aansluiting van onze hogeschool op het Internet konden belangstellenden woensdagmiddag 20 september alvast een voorproefje nemen: de studievereniging van Technische Natuurkunde, Ångström, gaf een fantastische uiteenzetting over hét nieuwe wereldwijde informatie- en communicatiesysteem.

Peter Briër behandelde achtereenvolgens wat Internet voor een systeem is, de toepassingsmogelijkheden en het gebruik ervan. Door het professionele gebruik van een geprojecteerd computerbeeldscherm was de presentatie een lust voor het oog. Ook de demonstraties van de toepassingsmogelijkheden scoorden hoog. Zo wisselde de zaal een bericht via E-mail uit, keek ze rond in de catalogus van de bibliotheek van de TU Delft en wierp ze een blik in het CERN in Genève. Ook het opragen van informatie was een succes. De deelnemers aan het seminar wilden graag wat meer over Michael Jackson weten. Nou dat kregen ze: pagina's moppen over deze artiest, sommige zelfs voorzien van een plaatje. De toepassingen van Internet reiken verder dan werd gedacht. Frappant is ook dat op het Internet behoorlijke files kunnen ontstaan. Het datatransport via de digitale stad (DDS) verliep alsof het spitsuur was. Hopelijk kunnen we dit aan het einde van het studiejaar zelf uittesten. (Frans Bouts)

Op de werkplek

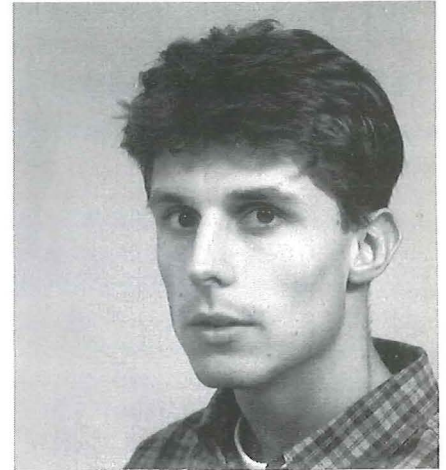
In juli 1995, direct na zijn afstuderen als werktuigbouwkundig ingenieur, trad Peter Heijboer in dienst bij het installatie- en energieadvies-bureau DWA in Bodegraven. Dat een weloverwogen keuze van een stagebedrijf kan bijdragen aan een goede start op de arbeidsmarkt blijkt uit Peter zijn verhaal.

'Eigenlijk ben ik op een beetje ongebruikelijke wijze bij DWA terecht gekomen. In de tijd dat ik aan het zoeken was naar een stagebedrijf, las ik in de krant een artikel over een nieuw koudeopslag-systeem voor ruimte- of proceskoeling. Het energiezuinige en dus milieuvriendelijke aspect van dat koelsysteem trok me erg aan: winterkoude wordt onder de grond opgeslagen en weer naar boven gehaald wanneer dat nodig is. Naar aanleiding van dit artikel ben ik gaan bellen met het bedrijf dat het systeem had ontwikkeld. Dat was DWA in Bodegraven. Vervolgens heb ik een sollicitatiebrief geschreven en ben ik voor een gesprek uitgenodigd. Door mijn grote enthousiasme ben ik hier als stagiair binnengerold. Dat enthousiasme voor energiebesparing en milieuverbetering had ik al tijdens mijn middelbare schooltijd. Op de MAVO heb ik ooit een werkstuk over dit

onderwerp gemaakt. Ik vond het zelfs zo interessant dat ik voor de afstudeervariant Energietechniek bij Werktuigbouwkunde heb gekozen.

Tijdens mijn stage bij DWA hield ik me vooral bezig met energiestudies en haalbaarheidsonderzoeken. Ik had het hier zo goed naar mijn zin dat ik ook mijn afstudeerproject bij het bureau wilde doen. Mijn afstudeerproject was een omvangrijke opdracht waarbij ik de perspectieven van warmteopslag - de methode van ondergrondse opslag kan ook voor warmte worden gebruikt - heb onderzocht. Tijdens het onderzoek heb ik onder andere bekeken op welk wijze in de toekomst energie-efficiënte koel- en verwarmingssystemen ontworpen moeten worden. Hier is een vier stappen-model uit voortgekomen, dat inmiddels bij veel van onze projecten wordt gebruikt. Door mijn afstudeeropdracht heb ik een brede basiskennis opgedaan waarvan ik bij mijn huidige werk veel profijt heb.

Nog voor mijn afstuderen was het duidelijk dat ik bij DWA in dienst kom komen. Mijn afstudeerscriptie is eigenlijk mijn huidige werk geworden. Ik voer energiestudies uit voor zowel nieuwe als bestaande objecten. Ik bekijk de voor- en nadelen van allerlei vormen van energievoorziening en voer een kosten-baten-analyse uit.

Hierbij maak ik gebruik van het vier stappen-model. Ook komen sommige vakken die ik op de hogeschool heb gehad nog goed van pas. Denk maar aan luchtbehandeling, koeltechniek en rapporteren. Vooral rapporten is belangrijk. Maar ja, daar gaat het ook om, je verkoopt een rapport, dat is het eindproduct.

Ik wil zeker nog zo'n vier à vijf jaar bij DWA blijven. De nieuwe ontwikkelingen op het gebied van energietechniek interesseren mij bijzonder. Vooral als blijkt dat het in de praktijk kan worden toegepast en dat het ook nog eens energie bespaart.'

(Caroline Beerman)

DWA, installatie- en energieadvies is in 1986 opgericht. Het bedrijf is in Bodegraven gevestigd en er zijn 21 mensen werkzaam. DWA is een van de voortrekkers van het energiebesparende koudeopslag-systeem. Zo'n 18 bedrijven en instellingen, waaronder het Zuiderziekenhuis in Rotterdam en het Rijksmuseum in Amsterdam, maken inmiddels gebruik van dit systeem.

Vier stappen-model energieadviesprojecten

1. reduceren energievraag (bijvoorbeeld door isolatie);
2. optimaal benutten interne energiestromen (bijvoorbeeld warmte van zonnige zuidgevel van een gebouw overbrengen naar noordgevel van het gebouw);
3. toepassen duurzame energiebronnen (bijvoorbeeld zon, waterkracht, wind);
4. toepassen fossiele energiebronnen (bijvoorbeeld aardgas, kolen).

Het is de bedoeling om in de toekomst bij punt drie te eindigen.

In Aalborg studeer je als groep

Van de studenten haalt 80% de eindstreep. Hun studievertraging is nihil en de afgestudeerden zijn gewild bij het bedrijfsleven vanwege hun snelle inzetbaarheid. Deze niet geringe claims van de universiteit van Aalborg (Denemarken) vragen om een nader onderzoek. Een groep van negen docenten van de TH Rijswijk gingen in lesweek twee op een driedaags werkbezoek. In dit nummer van TéHaèR-Info! de eerste indrukken. In het volgende nummer de conclusies.

Universiteit zit er warmpje bij

De universiteit van Aalborg is in 1974 gesticht. Vanuit het niets is aan de rand van de stad een modern en ruim opgezet universiteitscomplex verrezen. Thans studeren aan de universiteit zo'n 10.000 studenten verdeeld over drie faculteiten: 'Humanities', 'Social Sciences' en 'Technology and Science'. De technische faculteit omvat circa 3000 studenten en beschikt onder andere over de studierichtingen Werktuigbouwkunde, Natuurkunde en Elektrotechniek. Aan de sociale faculteit studeren ruim 4000 studenten. Een van de daar te volgen studierichtingen is te vergelijken met onze studierichting Technische Bedrijfskunde. Iedere opleiding bestaat uit twee fasen. De eerste fase wordt afgesloten met een bachelors degree, de tweede met een masters degree.

De algemene indruk van de bezoekers is dat de universiteit er warmpje bij zit; ruime gebouwen en laboratoria met voldoende middelen. Ook de onderwijsvoorzieningen zijn goed. De collegezalen ogen professioneel en zijn uitgerust met alle hedendaagse onderwijsmiddelen. De studiefinanciering voor studenten is naar Nederlandse begrippen niet slecht. Wie dat wil kan ervan leven,

maar voor de leuke dingen moeten extra bronnen worden aangeboord. Dus ook in Denemarken veel baantjes naast de studie!

Projectgestuurd onderwijs

Het onderwijsprogramma van Aalborg doorloopt een jaarcyclus. Veel tijd wordt besteed aan het werken in projecten: methodisch analyseren en afbakenen van problemen, leren omgaan met groepsprocessen, vinden van mogelijke oplossingen, enz.

Elk jaar is verdeeld in twee semesters en elk semester weer in drie trimesters. Ieder semester heeft een eigen thema. Gedurende het semester besteedt een student gemiddeld 50% van de tijd aan een project en 50% aan theorievakken. Het project

eerste trimester is het aandeel van theorievakken groter dan 50% en in het derde trimester kleiner. Gaandeweg besteedt een student gedurende een semester dus steeds meer tijd aan het project, daarbij profijt hebbend van de vakken van dat semester.

Van meet af aan heeft Aalborg gekozen voor het projectgestuurde onderwijs. Het project is voor elke student een substantieel onderdeel van de studie, nl. 50%. Heel belangrijk in het studiesysteem van Aalborg is dat dit project geen individuele aangelegenheid is. In groepjes van 5 à 7 studenten - en in een latere fase van de studie slechts 2 à 4 - wordt aan het project gewerkt. Elke groep heeft zijn eigen project en is volledig

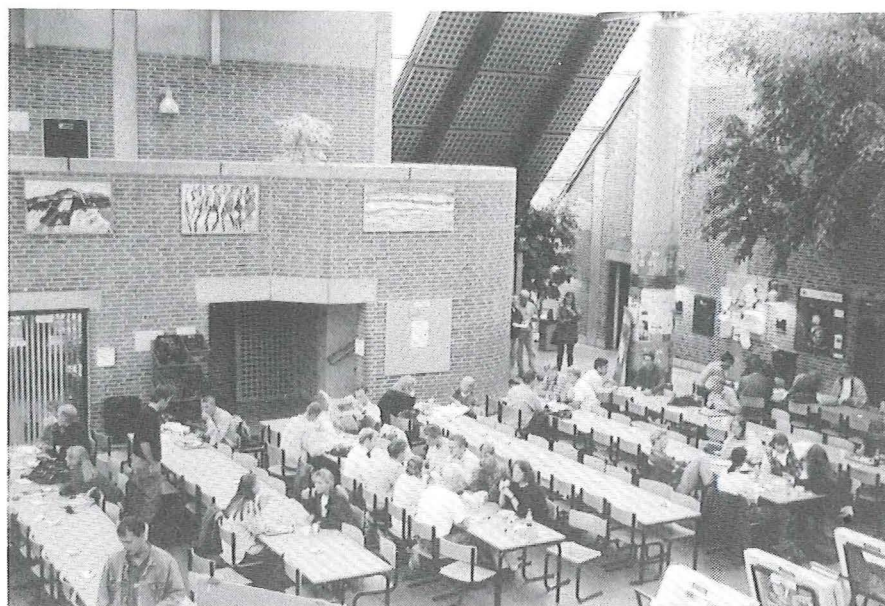

foto: Ineke Hermans

is in feite te vergelijken met een afstudeerproject bij ons en heeft altijd als onderwerp iets dat in verband staat met het thema van dat semester. Het project heeft ook altijd realiteitszin; het gaat om de oplossing van een werkelijk bestaand probleem of om de realisatie van iets dat ook echt gebruikt moet kunnen worden. De theorievakken, eveneens bepaald door het thema, worden op traditionele wijze verzorgd: frontaal college met instructievraagstukken en een afsluitend tentamen, soms via de afsluiting van het project. In het

verantwoordelijk voor de afloop ervan. De groep heeft een begeleidend docent die vooral als aanspreekpunt fungeert en slechts uiterst zelden direct sturend optreedt. Ook beschikt de groep over een eigen kamer op de universiteit om aan het project te kunnen werken. Aanvullende faciliteiten t.b.v. de voortgang van het project zijn - in overleg - beschikbaar: meetopstellingen, apparatuur, laboratoriumruimte. De groep regelt in principe alles zelf; alleen zichzelf zijn verantwoordelijk voor een goede

afloop van het project. Aan het einde van het semester wordt de groep dan ook een flink stuk als groep afgerekend op het resultaat; slechts kleine individuele verschillen in beoordeling zijn nog mogelijk. Aspecten waarop wordt beoordeeld zijn rapportage, gezamenlijke presentatie, collectieve verdediging, individuele verdediging. Hiervoor wordt alle tijd genomen; meestal een halve dag, maar soms een hele. De zittingen zijn openbaar en vinden plaats ten overstaan van de begeleidende docent en een externe deskundige.

Studenten tot elkaar veroordeeld

Het mag duidelijk zijn dat de mate van succes van een project in feite wordt bepaald door de mate van samenwerking binnen de projectgroep. Dat nu is de crux van het Aalborgse systeem. Via het middel

'project' brengt men kleine groepen studenten bij elkaar die gezamenlijk aan het werk gaan. Niet alleen voor het project, maar ook voor de theorievakken van dat semester. De helft van de theorievakken houdt namelijk rechtstreeks verband met het project en wordt niet afzonderlijk getentamineerd. Dat gebeurt impliciet via de afsluiting van het project. Slechts voor de resterende vakken worden daadwerkelijk tentamenzittingen georganiseerd (overigens met een beperkt aantal malen van deelname). In feite vormt het project dus geen 50% maar zelfs 75% van het studieresultaat! Als projectgroep zorg je er dus wel voor dat de theorie van dat semester door de groep wordt begrepen, want dat is nodig voor een voldoende projectbeoordeling; het collectieve resultaat is zeker zo belangrijk als het individuele resultaat. Je bent dus als lid van een

groep 'tot elkaar veroordeeld'. In Aalborg studeer je niet als individu maar als groep; als student ben je overdag aan het werk met de overige leden van de projectgroep en draai je dus een normale werkweek van 40 uur. De studenten helpen elkaar en studeren gezamenlijk, met als doel een goede afloop van het project. De sociale controle is evident. Klaplopers of ruziemakers zijn niet geliefd. Wie aan het begin van een semester bij de vorming van nieuwe groepen uit de boot valt heeft een probleem. Dat is de kracht - en voor sommigen de zwakte - van het Aalborgse systeem. Feit is, dat het studierendement van Aalborg groot is (80% haalt de eindstreep), de studieduur slechts weinig boven het nominale ligt, en de afgestudeerden bij het bedrijfsleven vooral gewild zijn vanwege hun relatief snellere inzetbaarheid. *(Paul Witte)*

Super leerzaam

Op 20 juni 1995, tijdens een feestelijke 'happening' in het Circus-theater in Scheveningen, kreeg René van de Geer, nu ex-student Technische Bedrijfskunde, als een van de driehonderd gelukkigen een VSB-beurs uitgereikt. René heeft tijdens een drie maanden durende summercourse twee cursussen aan de UCLA (University of California Los Angeles) gevolgd.

Bij de eerste cursus Global Marketing Management werden cases behandeld van bedrijven die over de hele wereld hun produkten verkopen. 'Je moet daarbij denken aan produkten als Coca Cola en Kellogs Corn-flakes', aldus René. 'Tijdens zo'n case worden bijvoorbeeld aanpassingen bedacht voor de verpakking van de verschillende landen. Uiteindelijk wordt jouw oplossing vergeleken met de strategie die het bedrijf in werkelijkheid toepast.' Vooral het samenwerken met mensen uit verschillende landen, van Mexico tot Taiwan, was een bijzondere ervaring. 'En toch is iedereen het zelfde gekleed merkte ooit een professor op', vertelt René. 'Een teken dat de aarde een global village wordt.'

De tweede cursus Leadership, Motivation and Power was volgens René "waanzinnig". 'Door zelf-

confrontaties leer je op een zeer intensieve wijze hoe je zelf omgaat met macht en met het motiveren van anderen. Misschien een beetje "soft" maar zeer nuttig. Belangrijk was vooral dat de cursusleider ook heel veel van zichzelf bloot gaf en zich daardoor zeer betrokken toonde.' Tijdens de drie maanden summercourse woonde René op de campus van de universiteit. Normaal wonen daar zo'n 35.000 studenten, tijdens de zomermaanden zijn dat er zo'n 10.000. "Het is gewoon een stad waar van alles gebeurt. Ik heb in die drie maanden veel kennissen afkomstig uit de hele wereld opgedaan. Met hen E-mail ik nu driftig. Iedereen die de kans krijgt zou ik onmiddellijk aanraden om in het buitenland een tijdje te studeren. Het is super, super leerzaam en het maakt je horizon wat breder.'

(Dionne Mastwijk)

Heb je interesse voor studie of onderzoek in het buitenland na je afstuderen in 1996?

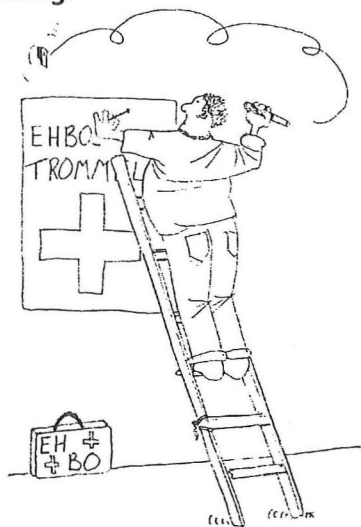
Haal dan de folder VSB-beurzen 1996, waarin de selectiecriteria en procedures zijn vermeld, en een aanvraagformulier bij de Coördinator Internationalisering, Dionne Mastwijk maandag t/m donderdag kamer 122.

VSB-beurs

De VSB-beurs is een initiatief van het VSB-fonds, het fonds van de VSB bank. De VSB-beurs stelt studenten in staat om na afronding van hun opleiding aan een Nederlandse hogeschool of universiteit een studie in het buitenland te volgen of onderzoek te doen waarmee zij hun kennis kunnen verbreden of verdiepen. De VSB-beurs kan variëren tussen de 6.000 en 12.000 gulden en bestaat voor de helft uit een renteloze lening. De minimale periode in het buitenland is drie en maximaal vierentwintig maanden. Op 1 Maart 1996 sluit de mogelijkheid tot aanvragen.

Gezonde zaak Bedrijfshulpverlening in het onderwijs

De Arbeidsomstandighedenwet, kortweg de ARBO-wet genoemd, is met de nodige aanpassingen ook van toepassing op het onderwijs. Hieronder een uitwerking van de wetsartikelen met betrekking tot de bedrijfshulpverlening.

Wettelijk kader

Bedrijfshulpverlening is een verplichting voortkomend uit de ARBO-wet. In artikel 22 staat vermeld dat de werkgever verplicht is zich bij te laten staan door een of meerdere werknemers, die door hem zijn aangewezen als bedrijfshulpverlener.

Onder het begrip bedrijfshulpverlening wordt het volgende verstaan:

- het verlenen van eerste hulp bij ongevallen (EHBO);
- het beperken en bestrijden van brand en het voorkomen en beperken van ongevallen;
- het in noodsituaties alarmeren en evacueren van alle werknemers en andere personen in het bedrijf of inrichting;
- het alarmeren van en samenwerken met de gemeentelijke brandweer en andere hulpverleningsorganisaties in verband met de eerder genoemde punten.

Besluit Bedrijfshulpverlening

In het Besluit Bedrijfshulpverlening (28 december 1993) wordt verder geconcretiseerd wat in de ARBO-wet nog onduidelijk blijft. Uitgangspunt is dat de bedrijfsveiligheid gegarandeerd is. In het besluit wordt aangegeven dat op iedere 50 (aanwezige) personen ongeveer een hulpverlener moet worden aangesteld.

Wat betreft scholing voldoet in het algemeen het diploma EHBO en/of het diploma Bedrijfshulpverlener. Het vastgestelde risico is hierbij bepalend. Zo kan, in verband met de aanwezigheid van bepaalde (chemische) stoffen, de aard van het gebouw, en eventueel samengebruik met anderen, bij de TH Rijswijk hieraan een iets andere invulling worden gegeven dan bij een andere hogeschool. Vooruitlopend op de uitkomsten van de risico-inventarisatie en -evaluatie kan vermeld worden dat de risico-factoren op de TH Rijswijk in zijn algemeenheid niet van die aard zijn dat een zware bedrijfshulpverleningsorganisatie nodig is. Het diploma EHBO met daarnaast een uitbreiding op het gebied van reanimatie en kleine brandblusmiddelen is voldoende.

Bijzondere aandacht dient wel uit te gaan naar de verschillende laboratoria en de werkplaatsen, en naar de afstemming op de medegebruikers van het gebouw.

Stand van zaken op de TH Rijswijk

Zoals je wellicht in de afgelopen periode hebt gemerkt is in het kader van bedrijfshulpverlening op onze hogeschool het nodige werk verricht. Een ontruimingsplan is in ruwe vorm opgesteld. Daarnaast heeft een groep van negen personen scholing gevolgd op het gebied van EHBO. De examens zijn inmiddels achter de rug en alle deelnemers zijn geslaagd. De geslaagden: Louise van Velzen, Beppie van den Dungen Gronovius, An van Hooydonk, Piet Verbraak, Jan van Sorge, Alex van der Kleij, Ton van der Kleij, Kees Groenendaal en Hen Dogger. Van harte gefeliciteerd, namens de ARBO-werkgroep van de THR! Met deze gediplomeerden en een ontruimingsplan in de steigers is aan twee belangrijke voorwaarden voor de bedrijfshulpverlening voldaan. We houden je op de hoogte van onze verdere activiteiten.

(Michiel Ridder - ARBO-werkgroep THR)

foto: Marcel van der Meulen

Wederzijdse inspiratie

Een eerste stap om het onderwijs en het bedrijfsleven in Rijswijk meer tot elkaar te brengen. Dat was de doelstelling van het seminar 'Wederzijdse Inspiratie', dat op 28 september jl. bij Shell Research werd gehouden. Organisator van het seminar was de Commissie Bedrijf en Onderwijs Rijswijk.

Zo'n drie jaar geleden is op initiatief van de het hoofd onderwijs van de gemeente Rijswijk de commissie Bedrijf en Onderwijs Rijswijk opgericht. Zowel de lokale overheid alsook het bedrijfsleven en het onderwijs hebben in deze commissie zitting. Het Atlas College en de TH Rijswijk namens het onderwijs; de BBR (Belangen Bedrijven Rijswijk) vertegenwoordigd door acht aangesloten bedrijven namens het bedrijfsleven. Invalshoek van de commissie is om uitvoerbare plannen te ontwikkelen. Een invalshoek die ook voor het seminar werd gebruikt.

Doel van het seminar was het in contact brengen van het onderwijs en het bedrijfsleven, elkaar te leren kennen en elkaars taal te leren spreken. Daarnaast stond op het programma het vergaren van informatie en suggesties om op korte termijn tot uitvoerbare plannen te komen.

Na enkele inleidingen waarbij eenieder - zowel de docent als de ondernemer - werd uitgedaagd 'de lat hoger te leggen' en 'meer elan ten toon te spreiden', werden de zestig deelnemers in acht werkgroepen verdeeld. De werkgroepen kregen de opdracht concrete aanbevelingen te formuleren om het raakvlak tussen onderwijs en bedrijfsleven inhoud te geven.

Enkele aangedragen aanbevelingen:

- vanuit het bedrijfsleven moeten meer concrete projecten worden geformuleerd voor uitvoering binnen het onderwijs;
- meer mogelijkheden scheppen voor docentstages, zowel door het onderwijs als door de ondernemingen;
- meer en beter begeleide leerling- en studentstages in de regio.

De resultaten van het seminar worden door de commissie Bedrijf en Onderwijs Rijswijk bij de verdere ontwikkeling van de plannen gebruikt. Randvoorwaarde vanuit het bedrijfsleven en onderwijs is een 'win-win-situatie'.

Een seminar waaraan zowel mensen uit het bedrijfsleven, de lokale overheid en het onderwijs op actieve wijze deelnamen. Na afloop kon onder genot van een drankje en een hapje nader kennis worden gemaakt en konden de aangedragen aanbevelingen op een informele wijze worden besproken.

(Danny Davies/Caroline Beerman)

Bedrijvendag TH Rijswijk 8-4-'95: ontmoetingsplaats onderwijs/bedrijfsleven

foto: Hiske Bekkering

COLUMN

Water en vuur

Op onze school is de afgelopen tijd veel aandacht besteed aan de Wetenschap & TechniekWeek. Het thema van dit jaar was water en vuur. In deze column houd ik me vaak bezig met de 'andere' menselijke kant. Dat zal ik nu weer doen. Zowel wetenschap als techniek hebben namelijk het gevaar in zich dat ze een eigen leven gaan leiden. Wetenschap om de wetenschap en techniek om de techniek. Maar jij en ik zijn mensen. Alleen wanneer vanuit deze begrippen een relatie wordt gelegd met en door mensen hebben wetenschap en techniek zin.

Voor mij ligt de prioriteit niet in de wetenschap of in de techniek. Primair draait het voor mij om de werkelijkheid. Het dagelijkse leven waarin wij individuen in allerlei organisatievormen (gezin, hogeschool, NOVA) onze werkelijkheid iedere dag vormgeven. Iedere dag ook weer de spanning voelen tussen wat wij denken wat goed is en dat wat wij uit de realiteit op ons afkrijgen.

Water en vuur zijn oude symbolen, naast bijvoorbeeld lucht, aarde enzovoort. Water als symbool gaat over 'stromen' en 'emoties/gevoelens'. Vuur staat voor onze energie. Dat is meer dan alleen onze seksuele energie, dat is het opgaan in wat je met overgave doet en dat is jouw energie verbinden met andere energiepatronen. Water en vuur zijn de thema's die momenteel ook cruciaal zijn in de ontwikkeling van bedrijven. We zijn daar bezig steeds meer te kijken vanuit de stroom van het 'primaire proces'. Dat is het proces waaraan de organisatie zijn bestaansrecht ontleent. Mensen in organisaties leren hun werk te bekijken als een bijdrage aan die totale stroom. Het gaat niet meer om hun bureau of hun functie, het gaat om hun bijdrage aan het geheel.

Discussies zijn overal gaande over de hoeveelheid vuur: hoeveel energie, hoeveel inzet wordt in dit bedrijf van de medewerkers verwacht. Daarop zullen bedrijven zich gaan onderscheiden: bedrijven zonder vuur en bedrijven met vuur. Mensen zullen ook bewust moeten gaan kiezen voor welk type bedrijf zij willen gaan werken (voor wat voor een type hogeschool zij zullen kiezen). Persoonlijk denk ik dat de overlevingskansen van deze bedrijven verschillend zullen zijn. Maar dat zal de tijd leren. Water en vuur kunnen in de fysieke wereld conflicterend zijn, maar laat mijn vuur maar stromen. Hoe is het met jouw vuur? Hoe stroomt onze hogeschool?

Inge

MEDEDELINGEN

Van het decanaat

Afstudeerfonds

Het afstudeerfonds is een door de Minister van Onderwijs ingesteld fonds om studenten, die door overmacht-situaties studievertraging hebben opgelopen en daardoor in de problemen komen met hun studiefinanciering, toch in staat te stellen hun studie af te ronden. Ook dit jaar zullen een aantal studenten financieel ondersteund worden uit dit fonds.

Twee categorieën studenten kunnen een beroep doen op het fonds:

1. De student die door bijzondere omstandigheden de studie niet in 6 jaar heeft kunnen afronden en daardoor voor het laatste deel van zijn studie zich als auditor moet laten inschrijven;
2. De student die door bijzondere omstandigheden niet heeft kunnen voldoen aan de norm van de tempobeurs.

Er moet dus sprake zijn van bijzondere omstandigheden. Welke dat zijn kun je nazien in het Reglement Afstudeerfonds dat ter inzage ligt in onze bibliotheek. In het algemeen zou je over de omstandigheid kunnen zeggen dat er sprake moet zijn geweest van overmacht op vrij lange termijn. Het zich voordoen van een bijzondere omstandigheid op zich is dus beslist geen vrijbrief tot ondersteuning.

Door de beheerscommissie van het fonds, samengesteld uit docenten en studenten, wordt zorgvuldig gekeken naar onder andere het studietempo vóór en na de studieperiode, toen er geen sprake was van studievertragende factoren. Is in normale omstandigheden ondermaats gepresteerd, dan wordt de kans op een tegemoetkoming uit het fonds erg twijfelachtig, zo niet onmogelijk. Een andere voorwaarde is dat, zo gauw de studievertraging zich aftekent, de bijzondere omstandigheid doorgesproken moet worden met de decaan. Samen met hem wordt naar de beste handelswijze gezocht, zodat de schade op het gebied van inschrijvingsduur en studiefinanciering tot het uiterste beperkt blijft.

Van de werkgroep dyslexie

Nieuw jaar

Voor het studiejaar 1995/1996 is het bestuur van de werkgroep dyslexie als volgt samengesteld: Sicco de Vries voorzitter en Sven Hamerling secretaris.

De werkgroep dyslexie is hoofdzakelijk een informatieve werkgroep. Zij probeert elk jaar een stuk bekendheid en acceptatie te verkrijgen. Dit jaar zal vooral aandacht worden besteed aan 'dyslexie en arbeid'. Wat zijn de faciliteiten voor een dyslecticus in het bedrijfsleven. Buiten dit onderwerp komen ook andere vragen en problemen die samenhangen met dyslexie aan de bod.

Wat is dyslexie?

Dyslexie komt in een groot aantal vormen en gradaties voor. Zo'n 20% van de Nederlandse bevolking heeft last van een of andere vorm van dyslexie. Door deze grote verscheidenheid is het moeilijk mensen te overtuigen van het dyslexieprobleem. Nu moet ook niet te overdreven over de problemen worden gedacht. Einstein was immers ook een dyslecticus. Dat neemt niet weg dat dyslectische mensen vaak problemen hebben met de tijdsdruk in de maatschappij.

Hertentamenweek

Zoals jullie misschien hebben gemerkt zijn de hertentamenweken verschoven naar één hertentamenweek. Dit geeft problemen met de verlengde tentamentimes. Niet ieder hertentamen kan meer verlengd worden afgenomen. Om dit probleem op te lossen vragen wij extra surveillanten zodat we weer verlengde tentamens kunnen afleggen. Voor meer informatie kun je terecht bij Sicco de Vries (079)- 3317730.

Van de studentenvereniging NOVA

Nova leeft!

Het nieuwe NOVA-jaar is weer een feit. Het is natuurlijk nergens voor nodig, maar voor alle zekerheid laten wij weer even weten wie wij zijn en wat je aan ons kunt hebben in het komende jaar. Uiteraard is er nog steeds die ontzettend gezellige, altijd boeiende vrijdagmiddagsoos. Iedereen, lid, geen lid of bijna lid, kan hier weer bijkomen van een vermoeiende lesweek. Maar er is meer. NOVA organiseert ledensosen, themasosen, voetbalsosen (daar is iedereen welkom) en nog veel meer toffe sosen. Voor de meer sportieve student is er wekelijks een volleybaltraining en natuurlijk we gaan in de loop van het jaar wintersporten, survivals en misschien wel zeilen. Voor alle informatie hierover moet je gewoon goed om je heen kijken, want op de prikborden hangt altijd wel een of andere aankondiging.

Wil je nog iets vragen, lid worden of zomaar wat babbelen, kom dan even langs in het SAP(S45).

Van P.R. & Voorlichting

Op 24 november aanstaande vindt wederom de landelijke technische bedrijvenbeurs Techniek Bedrijven '95 plaats in de Jaarbeurs te Utrecht. Doel: een brug slaan tussen technische studenten en hun toekomstige werkgevers. Derde- en vierdejaars - studenten kunnen vanaf 1 november een envelop met informatie afhalen bij de bibliotheek van de TH Rijswijk.

AGENDA

20 oktober

P-cafe

16 november

Voorlichtingsavond Topjaar Management en Integraal ARBO Management voor afgestudeerde HBO-ers

17 en 18 november

Open Dagen

Gegevens voor de agenda kun je deponeren in de brievenbus van TéHaèR-Info! (in de hal naast het 'smoelenbord').

PERSONALIA

Felicities voor

Mirjam Zijderveld (docente Technische Bedrijfskunde) en Thiemen van Gemeren met hun huwelijk op 28 september 1995.

Overleden

Co Honhoff,
docent Elektrotechniek

**DEADLINE KOPIJ NR. 3
1 NOVEMBER 1995**